

Nr 37.

Ankom till riksdagens kansli den 3 maj 1946 kl. 1 em.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående utredning om effektivisering och utvidgning av kontrollföreningsverksamheten.

(2:a avd.)

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 236 av friherre *Beck-Friis m. fl.* och II: 375 av herrar *Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, har hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning beträffande vilka åtgärder som lämpligen böra vidtagas i syfte att till nötkreatursskötselns främjande effektivisera och vidga den nuvarande kontrollföreningsverksamheten.

Beträffande de skäl som anförts till stöd för nämnda yrkande får utskottet hänvisa till motionerna.

Över motionerna har utskottet i vederbörlig ordning inhämtat utlåtande av lantbruksstyrelsen.

Jämlikt bestämmelserna i kungörelsen den 9 maj 1941 (nr 248) angående statsbidrag till kontrollföreningsverksamheten, i viss del ändrade genom kungörelsen den 4 maj 1945 (nr 185), kan hushållningssällskap erhålla statsbidrag för utlämnande till sådan förening inom sällskapets område, som har till syfte att ordna undersökning av och kontroll å utfodringen och avkastningen av sina medlemmars nötkreatursbesättningar (kontrollförening), av bidrag till bestridande av kostnaderna för dels anskaffande av erforderlig utrustning för kontrollverksamhetens anordnande (organisationsbidrag), dels ock kontrollverksamhetens uppehållande (årligt bidrag) ävensom för anordnande av effektiv övervakning av kontrollförenings verksamhet.

Organisationsbidrag må utgå i de fall, då bestämning av mjölkens mängd och fetthalt samt foderkontroll m. m. verkställs av kontrollassistent vid besök inom föreningsmedlems kreatursbesättning, med belopp, motsvarande kostnaden för anskaffande av erforderlig utrustning för varje kontrollassistentbefattning, som inrättas och av lantbruksstyrelsen prövas vara för ändamålet behövlig, dock högst 400 kronor för varje befattning, under förutsättning, där ej Kungl. Maj:t för särskilt fall annorlunda medger, att genom befattningens inrättande det högsta antal sådana befattningar, som eljest efter den 1 oktober 1932 funnits inom det ifrågavarande området, ökats samt i övriga fall med belopp, motsvarande kostnaden för anskaffande av utrustning åt föreningsmedlemmarna för erforderlig undersökning och kontroll, dock högst 3 kronor för varje medlem.

Årligt bidrag utgår med olika belopp, beroende på hur kontrollen utövas. Därest densamma verkställes av kontrollassistent vid besök inom föreningsmedlems kreatursbesättning minst tolv gånger årligen (fullständig kontroll), utgår bidraget med högst 15 kronor för medlem med besättning om högst 15 kor. I de fall kontrollen eljest utövas av kontrollassistent vid besök inom föreningsmedlems kreatursbesättning (ofullständig kontroll) utgår bidraget med högst 10 kronor för medlem med besättning av högst 15 kor. I övriga fall (kontroll genom provmjölkkningsringar) utgår bidraget med 50 öre för varje ko, tillhörig medlem med kreaturbesättning om högst 10 kor.

Bidrag för anordnande av effektiv övervakning av kontrollförenings verksamhet utgår med belopp, motsvarande högst 40 kronor årligen för varje inom hushållningssällskapets område inrättad kontrollassistentbefattning.

Bidragen, för vilkas åtnjutande jämväl i övrigt vissa föreskrifter meddelats, fördelas av Kungl. Maj:t samt utgå från det å riksstaten under nionde huvudtiteln anvisade anslaget till Nötboskapsavelsns befrämjande: Understöd åt kontrollföreningsverksamhet.

Hushållningssällskap som erhåller statsbidrag till ifrågavarande verksamhet är skyldigt bland annat att enligt av lantbruksstyrelsen fastställd plan leda och övervaka kontrollverksamheten såväl inom kontrollförening, vilken erhåller ovan omförmålt bidrag, som ock inom annan dylik förening, vilken förklarar sig villig att för ändamålet ställa sig under hushållningssällskapets inseende och i övrigt uppfylla vissa föreskrivna fordringar. Där hushållningssällskaps förvaltningsutskott så beslutar, må dock anordnandet av sagda övervakning uppdragas åt den s. k. kontrollnämnden.

För övervakningen skall av hushållningssällskapen eller, i förekommande fall, av kontrollnämnden anställas erforderligt antal överkontrollassistenter, vilkas kompetens blivit godkänd av lantbruksstyrelsen. Enligt vad utskottet inhämtat fordrade lantbruksstyrelsen tidigare i berörda avseende agronomexamen. Till följd av svårigheterna att kunna anskaffa för verksamheten lämplig personal ha fordringarna sedermera måst undan för undan minskas. Överkontrollassistentens verksamhetsområde fastställs av lantbruksstyrelsen, varvid skall iakttagas, att åt överkontrollassistent uppdrages övervakning av i regel högst 75 kontrollassistenters verksamhet.

Av lantbruksstyrelsen ha meddelats vissa ytterligare föreskrifter rörande kontrollföreningsverksamheten, vilka finnas intagna i av styrelsen utfärdade cirkulär.

Den ovan omnämnda kontrollnämnden består jämlikt 4 § kungörelsen den 28 juli 1932 (nr 374), sådant detta författningsrum lyder enligt kungörelsen den 5 november 1937 (nr 867), av sex ledamöter, av vilka lantbruksstyrelsen utser två, däribland ordföranden, hushållningssällskapens ombud, avelsföreningen för svensk röd och vit boskap och avelsföreningen för svensk låglandsboskap vardera en samt avelsföreningen för röd kullig svensk lantras och avelsföreningen för fjällras¹ gemensamt en ledamot.

¹ Avelsföreningarna för röd kullig svensk lantras och för fjällras äro numera sammanförda till en gemensam förening, benämnd avelsföreningen för svensk kullig boskap.

Beträffande avlöningsförmånerna för kontrollassistenter och överkontrollassistenter gäller, att kontrollassistenternas löneförmåner i allmänhet äro reglerade genom kollektivavtal mellan Svenska kontrollföreningars riksförbund och Kontrollassistenternas riksförening. Enligt nu gällande avtal av den 6 augusti 1945 äger kontrollassistent åtnjuta en fast grundlön av 750 kronor för år, vilken efter väl vitsordad tjänstgöring efter ett år ökas till 885 kronor för år och efter fem års tjänstgöring till 1 175 kronor för år. Därjämte utgå vissa särskilda tillägg, beräknade per besättning, respektive ko och gång. Det sammanlagda beloppet av grundlönen och nämnda särskilda tillägg är garanterat skola uppgå till, under första tjänstgöringsåret minst 1 500 kronor, under andra till och med femte tjänstgöringsåren minst 1 700 kronor samt under sjätte och följande tjänstgöringsåren minst 2 050 kronor för år. Utöver angivna grundlön och särskilt tillägg utgår rörligt tillägg enligt de grunder, som finnas eller komma att finnas angivna i de överenskommelser rörande indexreglering, som träffats eller förutsätts komma att träffas mellan Svenska arbetsgivareföreningen och tjänstemannaorganisationerna. Om assistenten har att ombesörja verksamhet inom mer än en kontrollkrets, är han berättigad till särskild ersättning härför. Vid fullständig kontroll erhåller assistenten fri kost och logi under förrättningsdagar å gårdar inom kontrollkretsen samt fri skjuts och transport av kontrollutrustning enligt resplanen. Vid arbete inom provmjölkningsringar beräknas ersättning i förevarande avseende efter vissa angivna grunder. Till följd av de under senare år allt större svårigheterna att erhålla arbetskraft torde i vissa fall högre löner betalas än nu nämnts.

De hos kontrollnämnden anställda överkontrollassistenterna åtnjöto tidigare ett årligt arvode av 3 000 kronor jämte ett tillägg därå av 15 procent. Från och med den 1 januari 1946 har nämnda arvode höjts till 4 000 kronor jämte förenämnda tillägg av 15 procent (se årets nionde huvudtitel s. 110 o. ff. samt jordbruksutskottets utlåtande nr 1/1946 s. 49). Därjämte utgår vid resor resekostnads- och traktamentsersättning, den senare beräknad till 14 kronor per dygn. Arvodena och ersättningarna utgå från det ovan omnämnda anslaget till Nötboskapsavelns befrämjande: Understöd åt kontrollföreningsverksamhet.

Hos hushållningssällskap anställda överkontrollassistenter, vilka ibland benämnas konsulenter, torde i vissa fall åtnjuta bättre avlöningsförmåner än nu sagts.

Lantbruksstyrelsen har i sitt utlåtande i ärendet anfört, att då det av motionärerna berörda spörsmålet vore av synnerlig vikt och en utredning i ämnet måhända kunde giva goda uppslag, ville styrelsen tillstyrka bifall till motionerna. I övrigt har lantbruksstyrelsen anfört i huvudsak följande:

Enligt lantbruksstyrelsens mening är kontrollföreningsverksamheten av grundläggande betydelse för en lönande ladugårdsskötsel. Intresset för denna verksamhet har också — bortsett från ett kortare avbrott under den svåraste kristiden — under en lång följd av år varit stadd i fortlöpande tillväxt. Utvecklingen har emellertid gestaltat sig mycket olika vid jordbruk

tillhörande skilda storleksklasser. Detta förhållande belyses av efterföljande tabell, som utvisar antalet till kontrollförening anslutna besättningar (ej till provmjölkkningsring ansluten besättning), grupperade efter brukningsdelarnas storlek, under kontrollåret 1944/45:

Storleksgrupp efter åkerareal	Totala antalet brukningsdelar med kreatur	Därav anslutna till kontroll- förening	Anslutning i procent
under 2 hektar	99 685	101	0·1
2— 5 »	110 660	1 016	0·9
5— 10 »	94 131	3 305	3·5
10— 20 »	58 987	5 535	9·4
20— 30 »	17 017	3 533	20·8
30— 50 »	10 697	4 484	41·9
50—100 »	5 025	3 486	69·4
över 100 »	2 381	2 014	84·6
ej uppgiven areal	—	114	—

Av tabellen framgår, att antalet kontrollerade besättningar sjunker mycket snabbt i samma mån som brukningsdelarnas storlek avtager.

Orsaken härtill står uppenbarligen i samband därmed, att kontrollassistenterna i regel icke kunna beredas full sysselsättning under de dagar, då deras arbete är förlagt till mindre besättningar. Där så är förhållandet blir kostnaden för kontrollen oproportionerligt hög i förhållande till det kontrollerade koantalet. Denna kostnadsstegring kan motverkas genom ökad användning av de enkla och framför allt billiga kontrollmetoder, som utformats med särskild hänsyn till det mindre jordbrukets behov. Vid sådan kontroll möter det emellertid svårigheter att kunna utnyttja kontrollassistenterna för konsultativ verksamhet. Behovet härav är särskilt framträdande vid mindre jordbruk, vilkas innehavare ofta sakna möjlighet att på egen hand planlägga och genomföra en rationell utfodring av sina djur. Det finnes därför anledning att taga under övervägande om icke den fullständiga kontrollen kan vinna ökad utbredning vid mindre jordbruk genom att bereda kontrollföreningarna möjlighet att vid behov utfylla kontrollassistenternas arbetsdag med andra arbetsuppgifter, bland annat möjligen lantbruksbokföring. Uppenbart är emellertid att många kontrollassistenter icke äro kompetenta att bedriva en framgångsrik konsultativ verksamhet på ifrågavarande område. Det torde därför bliva nödvändigt att bereda dem goda utbildningsmöjligheter på området. Samtidigt torde det emellertid även bliva nödvändigt att förbättra deras anställningsförhållanden så, att kontrollföreningarna kunna förvärva och behålla fullgod arbetskraft.

Utskottet.

Motionärernas uppfattning, att kontrollföreningsverksamheten ännu icke vunnit den utbredning som med hänsyn till dess betydelse ur avkastnings-synpunkt kan anses önskvärd, har vunnit stöd av lantbruksstyrelsen. Ehuru såsom framhållits i motionerna förhållandena på området inom de okontrollerade besättningarna icke med säkerhet låta sig bedömas, i vart fall icke i vad gäller den utvunna mjölkens fetthalt, är även utskottet av den mening, att det skulle vara förmånligt om ifrågavarande verksamhet kunde vinna större utbredning, särskilt bland de mindre jordbrukarna. Utskottet kan sålunda tillstyrka, att en sådan utredning som föreslagits av motionärerna kommer till stånd.

En bidragande orsak till att så pass få småbrukare för närvarande äro anslutna till verksamheten synes vara att finna i den omständigheten att småbrukarna icke anse, att nyttan av en dylik anslutning uppväges av kostnaderna härför. Därest en förbättring av förhållandena på området skall komma till stånd, torde därför få undersökas, i vad mån och på vilket sätt de enskilda djurägarnas kostnader för verksamheten må kunna nedbringas. Om det allmänna skulle ytterligare engagera sig i verksamheten, torde detta emellertid medföra avsevärda krav på anslag för ändamålet. En annan och måhända bättre utväg synes därför vara den av motionärerna föreslagna, nämligen att, såsom redan i viss omfattning synes ha skett inom Östergötlands läns hushållningssällskaps område, mejerihanteringen får bidra till verksamhetens finansiering. Därest härigenom en förbättring i kontroll- och överkontrollassistenternas anställningsförhållanden, som redan i och för sig är önskvärd, skulle kunna åstadkommas, torde de i det föregående berörda rekryteringssvårigheterna på området kunna avhjälpas. Om högre arvoden kunna betalas till kontrollassistenterna, synes även kunna förväntas att mera kvalificerade sökande anmäla sig. Kontrollassistenterna böra härigenom, särskilt vid den fullständiga och ofullständiga kontrollen, i större omfattning än nu sker kunna utnyttjas även för konsulterande verksamhet och för att biträda vid den bokföring, som torde föranledas av de förslag till inkomstbeskattning av jordbruk och skogsbruk efter bokföringsmässiga grunder, vilket nyligen framlagts av 1943 års jordbrukstaxeringssakkunniga. Ett bättre utnyttjande av kontrollassistenternas arbetsdag enligt de angivna riktlinjerna torde komma att få gynnsamma verkningar i fråga om kostnaderna för kontrollföreningsverksamheten.

Vid utredningen bör även ägnas uppmärksamhet åt frågan om huruvida och på vilket sätt en bättre kontakt mellan kontrollassistenterna och djurägarna må kunna skapas vid kontrollen genom provmjölkkningsringar.

Under återopande av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 236 och II: 375 må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en allsidig och förutsättningslös utredning i enlighet med vad ovan förordats rörande möjligheterna att effektivisera och vidga den nuvarande kontrollföreningsverksamheten samt för riksdagen framlägga de förslag i ämnet, som därav må föranledas.

Stockholm den 3 maj 1946.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.